

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора
Желанової Вікторії В'ячеславівни про дисертацію
Сисоєва Олексія Володимировича «Тенденції професійної підготовки
фахівців із циркулярної економіки у Фінляндській Республіці, Республіці
Польща і Україні», представлену на здобуття
наукового ступеня доктора педагогічних наук
зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти**

Актуальність теми дисертації. Актуальність дослідження Сисоєва Олексія Володимировича зумовлена глобалізаційними вимірами сучасного суспільства, що пов'язані з орієнтацією нашої держави на інтеграцію із світовою спільнотою, та об'єктивною тенденцією європеїзації сучасної вітчизняної освіти. Ці суттєві риси українського суспільства набули особливого значення у контексті викликів сьогодення в умовах військового стану в Україні, коли підтримка країн Європи набула великого значення. До того ж необхідність повоєнного відновлення нашої країни на засадах глобальної економіки, що ґрунтується на ціннісному ставленні до збереження навколишнього середовища та здоров'я населення, актуалізує потребу у фахівцях із циркулярної економіки, досвід підготовки яких напрацьовано у країнах Європейського Союзу, зокрема Фінляндській Республіці та Республіці Польща. Відомо, що саме у Фінляндській Республіці створено інноваційний фонд переходу до циркулярної («зеленої») економіки. Республіка Польща також приділяє увагу розвитку циркулярної економіки та професійній підготовці фахівців до реалізації її принципів. В Україні питання циркулярної економіки досліджувались переважно економістами. При цьому проблема підготовки фахівців із циркулярної економіки в Україні не вивчалася ґрунтовно. Вона лише аспектно порушувалась у кількох дослідженнях (Г. Глухова, Г. Вархолик). Тобто професійна підготовка фахівців із циркулярної економіки є новим інноваційним напрямом, що є недостатньо дослідженим й потребує наукового аналізу й практичного впровадження в Україні.

Відтак, актуальність дисертаційної роботи Сисоєва Олексія Володимировича «Тенденції професійної підготовки фахівців із циркулярної

економіки у Фінляндській Республіці, Республіці Польща і Україні» знаходиться в контексті реалізації суспільних, науково-теоретичних й практичних потреб у цілісному обґрунтуванні тенденцій професійної підготовки фахівців із циркулярної економіки у Фінляндській Республіці, Республіці Польща і Україні в процесі сталого розвитку.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Подана дисертаційна робота виконана згідно з науковою темою ПЗВО «Київський міжнародний університет» – «Змістовно-технологічне забезпечення якості професійної освіти в умовах багатопрофільного університету» (державний реєстраційний № 0121U107445) та наукової теми економічного факультету ПЗВО «Київський міжнародний університет» – «Стійкий розвиток економічної системи України в умовах державно-приватного партнерства» (державний реєстраційний № 0121U108845). Тема дисертації затверджена Вченою радою ПЗВО «Київський міжнародний університет» (протокол № 4 від 30 листопада 2020 р.), узгоджена у Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології НАПН України (протокол № 1 від 02 лютого 2021 р.).

Ступінь обґрунтованості, достовірності і наукової новизни основних наукових положень, сформульованих у дисертації, зумовлений сукупністю завдань, що конкретизують мету, яка полягає у цілісному науковому дослідженні професійної підготовки фахівців із циркулярної економіки у Фінляндській Республіці, Республіці Польща і Україні та визначенні тенденцій такої професійної підготовки задля використання фінського і польського досвіду під час повоєнного відновлення України на засадах сталого розвитку.

Структурна дисертаційної роботи є обґрунтованою, логічно побудованою, відповідає сучасним вимогам до такого рівня досліджень і складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел (648 найменувань) та додатків. Відзначимо, що загальні висновки є ґрунтовними й відповідають

поставленим дисертантом завданням. Матеріали, подані у додатках, сприяють повноті сприймання основного тексту.

Важливим атрибутивним складником докторської дисертації є концепція дослідження. Базовими положеннями наукової концепції Сисоева О. В. є трактування обраної проблеми у міждисциплінарному вимірі. Тобто дисертант додає до усталеної схеми методологічного аналізу, що представлена філософсько-світоглядним, загальнонауковим, конкретнонауковим, технологічним рівнями, ще й міждисциплінарний рівень. Така позиція обґрунтовує наукову доцільність опрацювання широкої джерельної бази з педагогічних наук, наук про освіту, економіки, зокрема циркулярної; аналізу європейського контексту базових понять дослідження (циркулярна економіка, фахівець з циркулярної економіки, компетентність з циркулярної економіки), які є новими для українського наукового та освітнього дискурсу; розробку критеріїв порівняння як таких, що визначають напрями дослідження професійної підготовки фахівців із циркулярної економіки у Фінляндській Республіці, Республіці Польща та Україні та виокремлення тенденцій такої професійної підготовки.

Суттєвою позицією концепції Сисоева О. В. є ідея поліпідхідності, яка полягає у синтезованій реалізації ідей системного, порівняльного, компетентнісного, аксіологічного, андрагогічного та акмеологічного наукових підходів, що уможлиблює різнобічне, багатоаспектне розв'язання проблеми дослідження.

Найбільш суттєвими результатами дослідження Сисоева О.В. є:

- здійснений аналіз циркулярної економіки як глобальної вимоги суспільства у контексті його сталого розвитку;
- теоретичний аналіз проблеми професійної підготовки фахівців для економічної галузі;
- доробок щодо детального висвітлення професійної підготовки фахівців із циркулярної економіки у Республіці Фінляндія, Республіці Польща та Україні;

– презентація трактувань базових понять дослідження, до яких дисертант відносить такі, як-от: циркулярна економіка; фахівець із циркулярної економіки; компетентність фахівця з циркулярної економіки; професійна підготовка фахівців із циркулярної економіки, у міжнародному науковому дискурсі;

– авторські позиції щодо вдосконалення усталеної схеми методологічного аналізу у напрямі акценту на міждисциплінарності сучасного наукового знання;

– аналіз тенденції професійної підготовки фахівців із циркулярної економіки у Республіці Фінляндія, Республіці Польща та Україні на державному рівні та рівні закладів освіти;

– обґрунтований і розроблений критеріальний апарат порівняння тенденцій професійної підготовки фахівців із циркулярної економіки, що містить спонукально-мотиваційний, організаційний, змістовно-процесуальний, прогностично-перспективний критерії;

– виокремлені у засіб застосування методу порівняльного аналізу подібні та специфічні тенденції професійної підготовки фахівців із циркулярної економіки у Фінляндії, Польщі й Україні;

– окреслені перспективні напрями впровадження фінського й польського досвіду професійної підготовки фахівців із циркулярної економіки в Україні та розроблені рекомендації щодо розвитку й упровадження цього напрямку освіти в контексті екологізації сучасного українського суспільства;

– ґрунтовний аналіз масиву джерел (європейські офіційні документи та матеріали; положення нормативно-правових документів Фінляндської Республіки та Республіки Польща; дослідження польських науковців щодо ролі вищої освіти у досягненні цілей сталого розвитку; дослідження фінських науковців щодо висвітлення досвіду навчання циркулярної економіки в університетах Фінляндії; матеріали періодичних видань, освітні ресурси, які розміщено на порталах закладів вищої освіти Фінляндської Республіки, Республіки Польща), що уможливив уведення до вітчизняного наукового обігу

маловідомих автентичних польських, фінських й загальноєвропейських нормативно-правових та наукових джерел.

Практичне значення одержаних результатів полягає у здійсненому комплексному аналізі освітніх і робочих навчальних програм, методичного супроводу (змісту, форм і методів) професійної підготовки фахівців із циркулярної економіки для основних рівнів вищої освіти (бакалавр, магістр, доктор філософії) (Фінляндія); у системі післядипломної освіти і на рівні бакалавра (Польща); освітніх і робочих навчальних програм, змісту, форм і методів підготовки фахівців із проблем циркулярної економіки для всіх рівнів вищої освіти (бакалавр, магістр, доктор філософії) (Україна).

Варто відзначити суттєвий практичний потенціал авторської монографії дисертанта «Тенденції професійної підготовки фахівців із циркулярної економіки у Фінляндській Республіці, Республіці Польща і Україні: порівняльний аналіз», а також методичних рекомендацій «Професійна підготовка фахівців із циркулярної економіки: досвід Республіки Польща» і «Професійна підготовка фахівців із циркулярної економіки: досвід Фінляндської Республіки», що можуть бути доцільними для викладачів та студентів закладів вищої освіти різних напрямів підготовки.

Матеріали дослідження можуть бути використані для створення системи навчання циркулярної економіки на всіх рівнях освіти (дошкільна, шкільна, професійна (професійно-технічна), фахова передвища, вища, післядипломна, освіта дорослих) і організації просвіти населення з питань сталого розвитку і циркулярної економіки; у процесі розроблення освітніх і робочих навчальних програм підготовки фахівців із циркулярної економіки з урахуванням виявлених тенденцій такої підготовки у закладах вищої освіти (Фінляндська Республіка), системі післядипломної освіти (Республіка Польща); у форматі подальших наукових розвідок з проблем професійної підготовки фахівців із циркулярної економіки; в освітньому процесі з таких освітніх компонентів, як: «Регіональна економіка», «Національна економіка», «Циркулярна економіка», «Методологія міждисциплінарних порівняльних досліджень у

галузі освіти», «Екологія», «Педагогіка вищої школи».

Результати дослідження впроваджено в освітній процес закладів вищої освіти: Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського (довідка № 70–10/29 від 09.01.2023р.), Київського університету імені Бориса Грінченка (довідка № 1–Н від 30.01.2023 р.), Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (довідка № 06/01 від 31.01.2023 р.), Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (довідка № 64/01 від 11.01.2023 р.), Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (довідка № 01–15/569 від 29.12.2022 р.); Національного університету «Острозька академія» (довідка № 20 –2023 від 07.03.2023 р.); ПЗВО «Київський міжнародний університет» (довідка № 227 від 31.01.2023 р.); відокремленого структурного підрозділу «Рівненський фаховий коледж Національного університету біоресурсів і природокористування України» (довідка № 25 від 02.02.2023 р.).

Повнота відображення наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих автором дисертації працях. Аналіз публікацій Сисоева О. В. засвідчив їхню відповідність вимогам до оприлюднення результатів дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора наук. Зокрема, основні наукові положення дисертаційної роботи опубліковано в 41 науковій і навчально-методичній праці, серед яких: 1 одноосібна монографія; 1 розділ у колективній монографії; 2 одноосібні методичні рекомендації; 23 статті у провідних фахових виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз; 5 статей у журналах, що індексуються у наукометричних базах Scopus та WOS; 2 публікації у зарубіжних періодичних виданнях; 7 тез у збірниках матеріалів міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференцій.

Відповідність змісту реферату й основних положень дисертації. Головні положення дисертаційної роботи достатньо повно висвітлені у рефераті, зміст якого дозволяє зрозуміти основні ідеї виконаного дослідження. Зміст реферату

ідентичний з основними положеннями дисертації, недотримання академічної доброчесності не виявлено.

Таким чином, позитивно оцінюючи дисертацію Сисоєва О. В. на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук, вважаємо за доцільне висловити певні зауваження та побажання, що вимагають уточнень та пояснень.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

1. Цінність представленого дослідження у контексті сучасної методології наукових досліджень, на наш погляд, полягає у презентації п'ятирівневої схеми методологічного аналізу. Проте, вважаємо, що цей суттєвий аспект дисертації недостатньо висвітлено в тексті реферату, що було б доцільним задля привернення уваги до міждисциплінарних досліджень у галузі освіти загалом і, зокрема, такого освітньо-наукового напрямку, як освітологія.

2. У підрозділі 1.2. дисертації здійснено ґрунтовний теоретичний аналіз проблеми професійної підготовки фахівців для економічної галузі й результатом цієї аналітичної роботи стала розробка трьох компонентної класифікації проблем. Поряд з цим, у підрозділі 4.1 розглядаються дослідження вітчизняних науковців у галузі економіки й педагогіки у ракурсі становлення професійної підготовки фахівців із циркулярної економіки. На наш погляд, інформацію цих підрозділів варто було б синтезувати з метою покращення цілісності сприйняття тексту дисертації.

3. Абсолютно очевидною є практична цінність роботи, про що свідчать розроблені автором методичні рекомендації «Професійна підготовка фахівців із циркулярної економіки: досвід Республіки Польща» і «Професійна підготовка фахівців із циркулярної економіки: досвід Фінляндської Республіки» для викладачів та студентів закладів вищої освіти різних напрямів підготовки. Разом з тим вважаємо, що автору доцільно звернути увагу на практичну доцільність розділу 5 дисертації, що стосується перспективних напрямів та рекомендацій для України щодо професійної підготовки фахівців із циркулярної економіки з урахуванням досвіду Фінляндії і Польщі й оприлюднити їх у відповідних методичних рекомендаціях.

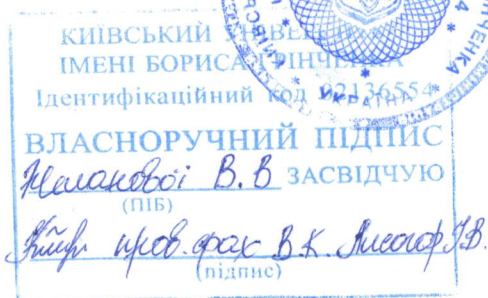
4. У тексті дисертації використовуються поняття, які, на нашу думку, не отримали достатнього обґрунтування й висвітлення, а саме: «циркулярний» ринок праці, «циркулярні» професії. Маємо рекомендувати автору звернути увагу на ці феномени в наступних розвідках.

Висловлені зауваження носять рекомендаційний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації Сисоєва О.В.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Сисоєва Олексія Володимировича на тему «Тенденції професійної підготовки фахівців із циркулярної економіки у Фінляндській Республіці, Республіці Польща і Україні» є самостійною, завершеною й актуальною для повоєнного відновлення України науковою працею, яка має вагоме теоретичне та прикладне значення для теорії і методики професійної освіти та розбудови економіки України на засадах сталого розвитку, заслуговує високої оцінки, відповідає «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України №1197 від 17.11.2021 р, а її автор Сисоєв Олексій Володимирович заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук,
професор, професор кафедри
освітології та психолого-педагогічних
наук Київського університету
імені Бориса Грінченка

В.М.М.

Вікторія ЖЕЛАНОВА

*Відгук надійшов до спец. вч. ради
13.09.2023р.
Уч. секретар Шор - Г.В. Шорюк*